

Vrouwenkracht: de nieuwe geschiedenis

In de populaire westerse opmars van permacultuur-tuinderijen, stadslandbouw, voedselbossen en buurtmoestuinen, zijn er veel krachtige en deskundige vrouwen, die op gelijke basis samenwerken met mannen. Deze gelijkwaardigheid is niet nieuw in de geschiedenis. In de tijd van de jager-verzamelaars bepaalde de belangrijke rol van de vrouw in de voedselvoorziening al het evenwicht tussen man en vrouw.

AUTEUR INE VAN STAVEREN

Ine van Staveren is ex-boerin, ecologisch moestuinierster en auteur van *Tussen aardappels en aardolie* (roman 2014) en van *Het oerparadijs van de jager-verzamelaar: Over de gevolgen van grootschalige landbouw voor man, vrouw en milieu* (2019)

www.eko-azakh.nl

Deze gelijkwaardigheid van man en vrouw zette zich voort in de kleinschalige tuinbouwsamenlevingen. Een mooi voorbeeld is Ladakh, een Noord-Indiase deelstaat waarover ik schreef in PM 19. Doordat de inwoners al eeuwenlang evenwicht met hun bestaansmiddelen nastreven, is de bevolking er stabiel en kun je spreken van een duurzame cultuur. Daarbij hebben vrouwen en hun huishouden altijd centraal gestaan.

Als het gaat over de overgang van jagen-verzamelen naar landbouw, dan ontbreekt in de traditionele geschiedschrijving deze belangrijke schakel van bestendige, handmatige tuinbouw met veeteelt.

De overgang

Millennia lang floreerden vrouwen én mannen in de jager-verzamelaars- en kleinschalige tuinbouwculturen. Langzaam of schoksgewijs veranderden deze sociaal gelijkwaardige culturen plaatselijk door bevolkingsgroei, schaarste van vruchtbaar land en klimaatschommelingen.

↑ De omvangrijke wereldwijde vrouwengeschiedenis

Vanaf 4300 v.C., tijdens diverse perioden van klimaatverandering vielen hongervrije agressieve nomadische en dominante ruitervolken uit de steppen van Centraal-Azië het vreedzame Oud-Europa binnen. Dit gebeurde later ook in de landen van het Midden-Oosten, de bakermat van onze westerse landbouwcultuur. Daardoor ontstonden er vanaf de bronstijd rond 3500 v.C., oorlogen en machtsstrijd om voedsel en landbezit. In afgelegen Europese gebieden en op eilanden als Kreta, Cyprus en Malta bleven de vrouwvriendelijke culturen tot circa 1000 v.C. bestaan. Door de voortdurende vraag naar meer productie in het Midden-Oosten ging de meeste handmatige tuinbouw daar vanaf 3500 v.C. over in grootschalige landbouw met bemesting, ploegen en irrigatie. Daarmee kenterde het vrouwelijke aandeel in de voedselvoorziening en groeide de mannelijke overheersing door privébezit en mannelijke erfopvolging.

In de loop der eeuwen werden binnen deze nieuwe, door mannen gedomineerde, hiërarchie vele wetten uitgeschreven die de vrouw op alle mogelijke manieren beperkten en steeds meer onderdrukten. De patriarchale heersers ontwikkelden het schrift en schreven vervolgens de geschiedenis als overwinnaars. Daarin kreeg de vrouw een marginale of zelfs demonische rol toebedeeld.

Na millennia van onderdrukking is het nu de hoogste tijd voor *herstory*, het beschrijven van de geschiedenis vanuit het vrouwelijke perspectief.

Foto: JackyR, Wikimedia Commons

↑ Voedsel verzamelen in de Okavango, 2006

De geschiedenis herzien

De traditionele historie beschrijft dus vooral de grote rol van de man als jager. Volgens de geschiedenisboeken zette hij dit werk in stijgende lijn voort, als createur van de eerste landbouwnederzettingen, naar tempelsteden en wereldsteden. Volgens diezelfde lijn is hij nu, als de schepper van de vroegste werktuigen uit steen, koper, brons en ijzer, de aanjager van onze huidige technische en kapitalistische samenleving. Maar juist die ontwikkeling is de grootste nachtmerrie voor ons ecosysteem, zo betoogt de befaamde historicus Yuval Noah Harari. Daarbij claimen evolutiebiologen als Jared Diamond dat het hiërarchische systeem met sociale ongelijkheid en onderdrukking van vrouw en natuur is ontstaan door de landbouw. In al deze betogen ontbreekt echter de bijzondere rol van vrouwen in de prehistorische en hedendaagse jager-verzamelaarsvolken en kleinschalige inheemse tuinbouwsamenlevingen.

Verzamelen als zekerheid

Toch lijkt er een kentering gaande. Tot hun verbazing ontdekten veel onderzoekers sinds de jaren zeventig het relatieve gemak van het jager-verzamelaarsbestaan én het belang van vrouwenwerk. Niet de jacht, maar het verzamelen biedt de grootste voedselzekerheid. In een van de onderzoeken werden bijvoorbeeld negentig hedendaagse verzamelaarsgemeenschappen in Afrika, Azië, Amerika en Australië bestudeerd. De uitkomsten hiervan onderbouwen de stelling dat vrouwen nagenoeg geheel verantwoordelijk zijn voor het verzamelen van voedsel.

Moeder Aarde staat centraal

Daarbij claimen een toenemend aantal onderzoekers vanuit gecombineerde vakgebieden zoals archeologie, sacrale landschapskunde, volkenkunde, sjamanisme en mythologie, dat het vrouwelijke principe met haar scheppende én cyclische wetmatigheid al vanaf de prehistorie centraal staat. In deze matriachale culturen zijn vrouwen de bewakers van de schepping en heiligen zij de cyclus van geboorte, leven en dood. De mannen eerbiedigen deze oerverbinding tussen vrouwen en Moeder Aarde. In die matriachale cultuur geschiedt de overerving van het land in de vrouwelijke lijn; zoals bij de Gitxsan in Canada of de Irokezen in Noord-Amerika. Dit is geen samenleving waarin vrouwen de mannen domineren, zoals vaak uitgelegd wordt. Het betekent dat het moederlijke natuurprincipe met zijn

scheppende én cyclische wetmatigheid centraal staat.

Zaaien, pottenbakken en weven

De rol van de vrouw in de jager-verzamelaarscultuur blijkt dus essentieel. Door hun kennis van wilde eetbare gewassen stonden vrouwen tevens aan de wieg van de tuinbouw. Bovendien ontwikkelden zij met vaardigheid en intellect het pottenbakken en technieken als spinnen en weven, welke altijd verbonden zijn met de heilige cyclus van de natuur. Ook vlechten, weven en vruchtbaarheid staan in nauw verband met elkaar. Het vlechten van smalle draden uit natuurlijk materiaal tot touwen voor vislijnen en vangnetten, en tot manden voor fruit en noten, vormde niet alleen een belangrijke vooruitgang bij het jagen-verzamelen. Prehistorische vrouwen gebruikten ook geboortetouwen voor bevallingen en vruchtbaarheidsrituelen. En moedergodinnen schiepen volgens vele volksverhalen de wereld door spinnen en weven.

De kunst van verbinden

Uit wereldwijd onderzoek blijkt verder dat vrouwelijke kunst in prehistorische culturen aantoonbaar en overweldigend in de meerderheid is. Die Venuskunst met haar bijzondere symboliek vormt onze logische geschiedenis van eenheid met Moeder Aarde en met haar natuurcyclus in geboorte, dood en wedergeboorte. Door al deze facetten van de oorspronkelijke vrouwengeschiedenis ervaren veel vrouwen én mannen die bijzondere historie als helend en hoopgevend voor het milieu, voor een duurzame voedselvoorziening en voor nieuwe sociale structuren.

↑ Iroquois: Diorama The Three Sisters Growing Field, New York State Museum.

BELANGRIJKSTE BRONNEN:

Van der Meer, Annine. (2020). *Venus ontraadseld: wereldwijde wegwijzer voor oermoederkunst*. Pansophia Press. En haar artikelen op www.annine-pansophia.nl (onder meer onder 'Moederland' en 'Vaderland').

Lee, R.B. & R. Daly (1999). *The Cambridge Encyclopedia of Hunters and Gatherers*. Cambridge University Press.

Een verzameling van studies over de vijftig best gedocumenteerde jager-verzamelaarsvolken.

Wereldwijd zijn er 62 matriachale culturen bekend.

www.matriachat.eu/Aufzaehlung